

Резюмета на научните публикации на доц. Илка Бирова,

представени за участие в конкурса за професор по 2.1. *Филология (Руски език – Лингводидактика и превод)*, обявен в Държавен вестник, брой 24 от 17 март 2023

1. Руски език - Лингводидактика

Монография (хабилитационен труд)

1.1. Илка Бирова, Игра в обучении русскому языку как иностранному. Исследование игры как образовательного феномена, изд. на НИЦ Еврошкола, Москва, 2017, 267 стр., ISBN 978-5-93285-124-1.

Настоящата монография е посветена на играта в чуждоезиковото обучение. Въпросите на играта като образователен феномен са анализирани в контекста на водещи световни езикови практики, но в центъра на изследователския интерес е българският опит в чуждоезиковото обучение (ЧЕО) върху материали от руския език като чужд (РКЧ), преподаван в българска среда на деца и възрастни.

Монографията е публикувана за първи път в Москва през 2017 г. със заглавие „Игра в обучении русскому языку как иностранному. Исследование игры как образовательного феномена“ в издателството на научноизследователския център „Еврошкола“, специализирано в издаването на научна и научно-методическа литература, ISBN 978-5-93285-124-1. Рецензенти на книгата са проф. В. Сафонова от Московския държавен университет „М. Ломоносов“ и проф. Г. Шамонина от Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“. Книгата е издадена на български език от УИ „Св. Климент Охридски“ през 2021 г. със заглавие „Играта като образователен феномен в чуждоезиковото обучение“, ISBN 978-954-07-5131-3.

Предисловието на монографията е написано от проф. Ефим Пасов, водеща фигура в руската и световната лингводидактика, заслужил деятел на науката на Руската федерация. Руският учен дава висока оценка за книгата като комплексно изследване на играта в езиковото обучение и подчертава нейната образователна ценност. Проф. Пасов посочва, че доц. Бирова за първи път определя характерните особености на играта, които я отличават от другите учебни методи. В книгата е изградена нова методология на играта, разглеждана като важна и необходима форма на организация на езиковото обучение. Според проф. Пасов много полезни за практиката са анализирани разнообразни игрови технологии и игрови занятия, използвани в езиковото обучение в различни образователни степени – от детската градина до висшето училище.

Като структура книгата се състои от **увод, четири глави, заключение и две приложения**. В **първата глава** е представен понятийният апарат на изследването. Феноменът игра е разгледан в контекста на различни хуманитарни науки: философия, лингвистика, педагогика, психология, психолингвистика, лингвометодика. Авторката задълбочено представя различни аспекти на феномена игра в посочените хуманитарни науки, като в центъра на нейния изследователски интерес е играта в лингвометодиката.

Във втората глава на монографията е представен натрупаният досега богат опит в използването на игровите технологии в чуждоезиковото обучение. Разгледани са

примери от практиката на валдорфските училища в Германия и други страни, в хуманно-личностната педагогика на Ш. Амонашвили в Грузия, в сугестопедичния метод на д-р Г. Лозанов в България.

За да се изследва отношението на съвременните преподаватели по различни езици към играта и степента на нейното използване в учебната практика, в **третата глава** са анализирани резултатите от анкетиране на преподаватели по руски и други чужди езици от България, Русия, Великобритания, Словакия, Чехия, Сърбия. На основата на проведеното изследване е направен изводът, че в практиката на обучението играта се използва частично, т.е. в недостатъчна степен. Резултатите от анкетното проучване са обработени статистически и са представени в **приложение 1**. В третата глава също така са представени резултатите от сравнителния анализ на учебници по руски език като чужд, издадени в Русия и България в периода 1998-2016 г. Списъкът на проучените учебници и учебни пособия и резултатите от сравнителния анализ са представени в **приложение 2**. В сравнителен план е анализирана степента на присъствие на игровите упражнения и технологии в съвременните учебници и учебни пособия по руски език като чужд за различна възраст и етапи на обучение. На основата на направените наблюдения е установено, че игровите упражнения и технологии рядко присъстват в съвременната учебна литература по руски език, с изключение на тази, която е предназначена за предучилищната и началната училищна възраст.

В четвъртата глава е представена цялостна авторска концепция за обучение по руски език като чужд с активното участие на игрови технологии на всички етапи в обучението на деца и възрастни. Дадени са конкретни методически указания за организиране и реализация на играта в различни етапи на обучението. Представени са примерни игрови занятия за различна аудитория обучаеми: като се започне от работата с деца в предучилищна и начална училищна възраст, и се стигне до обучението на ученици и студенти (филолози и нефилолози).

В труда е представена следната водеща теза: играта трябва да се оценява и изследва като необходима форма на организация на учебния процес, която има важно значение в съвременното чуждоезиково обучение. В различните системи на това обучение играта следва да се използва активно в съчетание с традиционните учебни методи и иновационни технологии (проектна, проблемна, създаване на портфолио и др.), като при това се отчита спецификата на всеки отделен етап на обучение, неговият характер, а също така възрастта и интересите на обучаваните. В представената концепция е предложено времево съотношение между традиционните форми на организация на учебния процес и играта, дадени са конкретни методически указания за нейното използване в различните етапи на обучение.

Монографията е предназначена за изследователи в сферата на чуждоезиковата методика, за преподаватели по различни езици, за психолози и педагози, студенти и докторанти в сферата на лингводидактиката. Книгата е полезна за тези, които се интересуват от уникалния потенциал на играта като образователен феномен в преподаването на език.

Учебно пособие

- 1.2. *Илка Любенова Бирова, Анна Деянова-Атанасова Русский язык как иностранный в детском саду (методическое пособие для учителей), София, 2013, 195 стр., ISBN 978-954-8885-14-0.*

Методическото пособие е издадено в рамките на кампания за създаване на групи за изучаване на руски език в детските градини на България, организирана от националното движение „Русофили“ с подкрепата на Катедрата по руски език в Софийския университет „св. Кл. Охридски“. Националната кампания се осъществява с финансовата подкрепа на български спонсори и на фонд „Русский мир“, Москва.

Пособието е съставено от **уводна част, 11 глави, заключение и библиография**. Уводната част е написана от проф. д-р Елена Русинова, ръководител на Катедра Предучилищна педагогика в Софийския университет и от д-р Стоянка Почеканска, експерт по руски език в Дирекция „Образователни програми и образователно съдържание“ в МОНМ. В **първата глава** е разгледана спецификата на обучението на деца по руски език (РКЧ) като чужд. Направена е психологическа характеристика на предучилищната възраст и са разгледани психологическите основи на обучението по РКЧ на този етап. Във **втората и третата глави** са целите, принципите и средствата, използвани в това обучение. **Четвъртата глава** е посветена на педагогическата ситуация като основна форма на организация на обучението в детската градина. В **петата глава** подробно е разгледано взаимно свързаното обучение по видовете речева дейност и аспекти речеви навици в детската градина: формиране на умения по аудирание и произношение, на лексикални и граматични навици. Основно място в обучението на този етап заема изграждането на устни речеви умения. В **шестата глава** се коментират въпроси, които интересуват учителите, преподаващи руски език в предучилищна възраст. **Седмата глава** представя лексикален минимум за обучение по руски език на деца в предучилищна възраст. **Осмата глава** съдържа програми за обучение през първата, втората и третата година, разпределение на речевия материал и лексикалните теми, разработка на педагогически ситуации. **Деветата глава** предлага сценарии за празници в детската градина (Масленица, Празник на руските детски стихове и песни, Празник на руските приказки), които формират у българските деца представи и знания за руската култура и поддържат интереса към нея. **Десетата глава** дава описание и методически указания за използване на видеофилмите „Чудо-Малыш“, подходящи за обучението по руски език в детската градина. В **единадесетата глава** са представени дидактични езикови игри заедно с методически указания за тяхното използване в обучението. Анализирано е игровото взаимодействие на основата на руския език като чужд в детската градина.

Пособието е предназначено за български учители, които преподават руски език като чужд на деца в предучилищна възраст. То може да бъде използвано и от учители русисти от други страни за целите на ранното обучение по руски език в детската градина.

Статии

1.3. И.Любенова - Межкултурна комуникация в обучении русскому языку В сб. 60 години Руска филология в Софийския университет, УИ „св. Кл. Охридски“, 2006, с. 369 – 375 ISBN-10 954-07-2399-X, ISBN-13 978-954-07-2399-0.

В статията е дадена обща характеристика на интеркултурното обучение и е показана неговата реализация в обучението по руски език като чужд на основата на два учебни

комплекта – „Солнышко“ (2003) за 2 клас на българското училище и руския учебник „Перспектива“ (1998), предназначен за чуждестранни студенти в напреднал етап на обучение по руски език като чужд. Авторката анализира как информацията за културата преминава като червена нишка през различни езикови равнища както в начален, така и в напреднал етап на обучение и описва конкретни форми, в които тя се проявява.

1.4. И.Любенова - Языковые игры в обучении РКИ, В сб. Современные педагогические технологии в обучении РКИ, Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“, 2010, с. 81-88, с.347-366 ISBN 978-954-715-439-1.

В статията е дадена дефиниция на езиковата игра в лингвометодиката и е подчертано нейното важно място в съвременното комуникативно-дейностно езиково обучение, в това число и обучението по руски език като чужд. Представена е класификация на езиковите игри по различни параметри: по езиковия материал, на който са основани, по характера на речевата продукция, по формата на изпълнение и т.н. Анализирана е спецификата на езиковите игри и тяхното прилагане в различните етапи на обучение: начален, среден, напреднал. Посочени са електронни образователни ресурси, които се препоръчва да бъдат използвани на различните етапи на обучение. Направен е изводът за недостиг на езикови игри в съвременните български учебни комплекти по руски език като чужд за средното училище.

1.5. Бирова И.Л. - Обучение переводу русистов в магистерской программе „Язык. Культура. Перевод“ В сб. Качество обучения русскому языку. Материалы международного форума в Софии, 2012, с. 107-112, ISBN 978-954-92499-5-8.

В статията са разгледани някои аспекти на обучението по превод на българските студенти русисти, обучавани в Софийския университет в магистърската програма „Език.Култура.Превод“. На основата на своя курс „Преводът като интеркултурна комуникация“ авторката показва как се развиват лингвокултурната компетентност и преводаческите умения на студентите. Разгледани са основни понятия в теорията на интеркултурната комуникация и тяхната интерпретация в теорията и практиката на превода. Посочени са някои ментални различия между руския и българския народ и тяхното отражение в двата езика. Авторката споделя възгледа, че за превода първостепенно значение има не самото понятие, изразено с дума, а неговата културна предопределеност и значимост.

1.6. И.Бирова - За термините в методиката на езиковото обучение, сп. Чуждоезиково обучение, кн. 5, 2012 , с. 461-466, ISSN 1314–8508 (Online) Web of Science.

Статията поставя въпроса за значението и употребата на някои ключови термини в методиката на езиковото обучение и липсата на консенсус сред методистите. Авторката дава предложения за някои промени в терминологичната употреба и изразява своето убеждение, че унифицирането в тази сфера е необходимо. Разгледана е употребата на термини като: езиково обучение и езиково образование, родноезиково и чуждоезиково обучение, подход, метод, стратегия и техника на преподаване и учене. Авторката изразява своето становище, че е необходимо създаване на обновен речник на методическите термини и понятия, подобен на

речника на Е.Азимов и А.Шчукин (1999), по възможност в електронен формат, за да достигне до по-широка аудитория. Подчертано е, че унифицирането на ключовите понятия ще издигне престижа на методическата наука и ще даде тласък в нейното развитие.

1.7. Birova, I. Game as a Main Strategy in Language Education, American Journal of Educational Research, 2013, volume 1 (1), pp 7-11. DOI: 10.12691/education-1-1-2<http://pubs.sciepub.com/education/1/1/2/index.html>, SCOPUS.

Статията е посветена на актуален проблем в чуждоезиковата методика – използването на играта като основна стратегия в работата с обучаеми на различна възраст и ниво на обучение. Авторката описва основните характеристики на играта като метод за обучение по чужд език и неговите предимства в сравнение с традиционните методи за обучение. Играта поддържа мотивацията и интереса към чуждия език и култура в учебния процес и превръща обучението в ефективна и наситена с положителни емоции дейност. В статията е представен накратко сугестопедичният метод на д-р Г.Лозанов (1926-2012), базиран върху играта. В статията също така се коментират някои термини, използвани в чуждоезиковата методика.

1.8. И.Бирова - Езиковата игра – лингводидактически аспекти, сп. Чуждоезиково обучение, бр. 3, 2013, с. 305-310, ISSN 1314–8508 (Online) Web of Science.

Статията разглежда езиковата игра като сложен феномен и като главна стратегия в обучението по чужди езици. Авторката прави кратко описание на своите университетски курсове, в които активно присъства играта в нейния образователен аспект. Тези курсове са посветени на обучението по руски език като чужд на български студенти русисти и педагози.

1.9. Бирова И.Л. - Художественный текст в обучении РКИ студентов-филологов, В: Сб Международной конференции на тему: Текст как единица филологического анализа, стр. 276-281, Новосибирский государственный педагогический университет, Куйбышевский филиал, Кафедра русского языка, литературы и методики обучения, 2014, стр. 276-281, ISBN 978-5-903978-43-4.

В статията се разглежда мястото на художествения текст като обучаващо средство в обучението по руския език като чужд на български студенти русисти в напреднал етап. Авторката споделя своя преподавателски и методически опит в работата с българските студенти – бъдещи преводачи на основата на Чеховия разказ „Кривото огледало“. В статията се анализират методически похвати за работа с лексикалното, културното и идейното богатство на разказа, а също така за обучението на студентите по превод.

1.10. Бирова И. Эссе в обучении русскому языку как иностранному студентов гуманитарного профиля//Актуальные проблемы лингвистики: сб. междунар. научой конференции, 20-22.11.2013 г./Гос.образоват. учреждение высш. проф. образования ХМАО-Югры "Сургут. гос. пед. ун-т"; [редкол. (отв. ред.) Н.Н. Парфёнова и др.]. - Сургут: РИО СурГПУ, 2014. - Вып. 7. - С. 6-10, ISBN 978-5-91190-319-4.

В статията е разгледана етимологията на думата *есе*, неговата дефиниция и разновидности в хуманитарната сфера. В центъра на вниманието е учебното есе като инструмент за развитие на

писмената реч, култура на изказването и творческия потенциал на обучаваните на среден и напреднал етап. Разгледани са структурните и езиковите особености на учебното есе. Авторката споделя свои наблюдения и опит в използването на есето в обучението по руски език на български студенти педагози в Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

1.11. Бирова И. Сопоставление коннотативных значений имен в обучении по переводу болгарских русистов-магистрантов – статия в Сб. на международна задочна научна интернет-конференция на тема: Филологическое образование в российско-европейском образовательном пространстве (Сравнительно-сопоставительное изучение русского и европейских языков), СПУ, Сургутъ, 2014, с.154-157, ISBN 978-5-93190-325-5.

В статията са разгледани конотативни значения на имена в руския и българския език и е подчертано, че те се отнасят към асиметричния тип лексикално-семантични съответствия. Показано е как конотативните значения отразяват националната специфика и менталитет на даден народ, както и условията му на живот. Авторката анализира примери на несъвпадаща конотация, които се използват в обучението по превод на русистите магистри в Софийския университет. Показани са трудностите в превода на конотациите и неизбежните загуби в този процес. В статията е направен изводът, че съпоставителното изучаване на несъвпадащите конотативни значения на имената в руския и българския език заема важно място в университетската подготовка на българските русисти преводачи в сферата на художествения стил и медийния дискурс.

1.12. И.Бирова - Реализация игрового метода в обучении русскому как иностранному детей в дошкольном возрасте, в сб. Многоязычие и ошибки, 2014, Retorika, Berlin, стр.160-166, ISBN 978-3-944172-18-7.

Статията е посветена на игровия метод в обучението по руски език като чужд на деца в предучилищна възраст. Подчертано е, че децата на тази възраст усвояват чужд език цялостно и спонтанно, чрез играта. Авторката показва, че играта на този ранен етап е основана на взаимодействието на речевата дейност с други неречевы дейности (рисуване, конструиране, пеене и др.). Представена е организацията на игровото взаимодействие и ролята на учителя в нея, разнообразни дидактични езикови игри и игрови технологии, които се препоръчва да бъдат прилагани на този ранен етап на чуждоезиковото обучение.

1.13. И.Бирова - Игровые технологии в обучении РКИ в вузе, Сб. материалов XIII Конгресса МАПРЯЛ: Русский язык и литература в пространстве мировой культуры, Гранада, Испания, том10, 2015, с.145-148, ISBN 978-5-9906633-0-3.

В центъра на статията е въпросът за използване на игровите технологии в обучението по чужд език във вуз на основата на обучението по руския език като чужд за български студенти от хуманитарни специалности. Авторката споделя своя методически опит и подчертава необходимостта от активно използване на игрови технологии в

университетското чуждоезиково обучение. Подчертано е, че такъв интерактивен подход развива комуникативните и творческите умения на студентите и повишава ефективността на обучението.

1.14. И.Бирова - Игра и игровые упражнения в обучении РКИ, сп. Болгарская русистика, София, 2015, 3-4, с. 195-205, ISSN 0323-9160.

Статията разглежда игровите упражнения в обучението по руски език като чужд. Направена е характеристика на игровите упражнения, показани са тяхната специфика и разлики от традиционните езикови и речеви упражнения, както и възможната трансформация между тях. Чрез игровите упражнения се реализира методът на играта в обучението по чуждия език. Авторката разглежда играта като важен метод, който трябва да се прилага в комбинация с другите учебни методи. В статията са разгледани примери за игрови упражнения, използвани от авторката в университетското обучение по руски език на студенти от хуманитарни специалности.

1.15. Бирова И.Л. - Игра как метод в обучении РКИ (результаты одного исследования), ж. Русский язык за рубежом, №1, Москва, 2016 г. с.15-21, ISSN 0131-615X.

Статията е посветена на въпроса за мястото на играта като обучаващ метод в практиката на преподаване на руския език като чужд. Авторката анализира резултатите от проведено анкетирание сред преподаватели по руски и други езици от различни страни. Получените данни показват положително отношение към игровия метод от страна на преподаватели и учители. В същото време е установено недостатъчното използване на игрови упражнения в учебните комплекти. Подчертан е възгледът, че обучаващата игра следва активно да се използва на всички етапи на чуждоезиковото обучение в адекватно съчетание с другите учебни методи.

1.16. I.Birova - Game as a Method in Language Teaching: Findings of a Teacher Survey, British Journal of Education, Society & Behavioural Science, 16(4): 1-9, 2016 DOI: 10.9734/BJESBS/2015/16913.

В центъра на вниманието в настоящата статия е играта като важен метод в чуждоезиковото обучение. Авторката анализира резултатите от изследване, проведено през 2015 г. със 125 учители по чужди езици. Българските учители по руски език като чужд са преобладаващата част от анкетираните, но в проучването са взели участие също така учители от Великобритания, Русия, Чешката република, Словакия, Сърбия. Резултатите показват силно положително отношение на преподавателите по чужди езици към използването на играта като учебен метод. В същото време се наблюдава недостатъчно прилагане на игрови технологии в учебния процес и дефицит на игрови упражнения в учебниците по чужди езици. Авторката коментира възможните причини за тези явления и подчертава своя възглед, че играта като метод трябва да бъде активно прилагана на всички етапи на чуждоезиковото обучение в съчетание с другите учебни методи.

1.17. И.Л.Бирова Межкултурный диалог в обучении студентов-русистов переводу (на материале анекдотов) В сб. „Русистика сегодня: традиции и перспективы“, СУ, Тип-тон прес, 2017, с.342-348, ISBN:978-954-723-197-9.

Статията е посветена на спецификата в обучението по превод на студенти магистри. В центъра на вниманието в статията е обучението по превод на основата на анекдоти със социокултурна тематика. Направена е характеристика на анекдота като жанр и са показани механизмите на езиковата игра в него. В анекдотите е отразен манталитетът и е културната специфика на даден народ, поради което на тази основа може да се провежда успешно обучение по лингвокултура. Според авторката работата с анекдоти е особено полезна в напредналия етап на обучение по превод на студенти магистри и това е доказано с примери от учебния процес.

1.18. Илка Бирова Игра-дискусия в обучении русскому языку как иностранному в гуманитарных специальностях Университета, В сб. Чуждият език и съвременното висше образование, Варненски медицински университет „Проф.д-р П.Стоянов“, 2017, стр. 260-265, ISBN: 9786192210700.

Статията разглежда играта дискусия като методически феномен в чуждоезиковото обучение на студенти от хуманитарни специалности в Софийския университет, обучавани на нива В1-С1. Организацията на играта дискусия е анализирано на основата на руския език, преподаван в Университета като втори чужд език.

1.19. Бирова Илка Любенова Характеристика игры и игрового занятия в обучении взрослых РКИ, В сб. на международна конференция: Русистика: вчера, сегодня, завтра, СУ, София, 2017, с.624-630, ISBN 978-619-91044-0-8.

В статията се разглежда въпросът за използване на играта в чуждоезиковото обучение на възрастни на базата на руския език като чужд. Авторката откроява характерните черти на обучаващата игра, които я отличават от традиционните видове учебна дейност. Анализиран е пример на дидактична езикова игра „Цветови асоциации“, апробиран със студенти от Софийския университет „св. Кл. Охридски“, в рамките на европейския проект по програмата „Еразъм+“ Learning Games. Exchange of Good Practices (2017).

1.20. Бирова И.Л. Феномен игры и ее место в обучении РКИ взрослых, Санкт-Петербург, Сб. от международна конференция : Русистика и современность, часть 2,

под ред. на проф. И.П.Лысаковой и доц. Е.А.Железняковой, 2018, с.225-230, Санкт-Петербург, изд. Северная звезда, ISBN 978-5-905042-75-1, РИИЦ.

В статията се анализира въпросът за спецификата на играта в ЧЕО на възрастни на базата на обучението по руски език на студенти в Софийския университет „св. Кл. Охридски“. Авторката посочва характерните черти на обучаващата игра, които я отличават от традиционните видове учебна дейност. Разгледана е спецификата на игровото занятие на базата на конкретна дидактична езикова игра и нейната реализация в учебния процес.

1.21. И.Л.Бирова *Играта като образователен феномен и нейното място в чуждоезиковото обучение*, сп. *Чуждоезиково обучение*, бр.2, 2018, стр. 145-151 ISSN 1314–8508 (Online), *Web of Science*.

Настоящата статия е посветена на въпроса за същността на играта като образователен феномен и нейното място в чуждоезиковото обучение. Авторката посочва характерните черти на играта, които отличават от традиционните учебни дейности. Анализирани са резултати от проведено изследване за използването на игрови форми в учебната практика по чужди езици. Дадени са методически указания за относителния дял на играта сред другите видове учебна дейност в различните етапи на чуждоезиковото обучение.

1.22. Birova, I. Using Game as an Educational Phenomenon in Foreign Language Education of Adults (Practical Instructions). *Journal of Education, Society and Behavioural Science*, 2019, 29(2), 1-5. <https://doi.org/10.9734/jesbs/2019/v29i230103>.

Статията е посветена на обучаващата игра като образователен феномен в чуждоезиковото обучение на възрастни. Авторката подчертава, че геймификацията е водеща тенденция в съвременното езиково обучение не само на деца, но и на възрастни. В статията е дадена дефиниция на обучаващата игра и е представена авторска концепция за обучението по чужд език с активно използване на игрови формати. Активно се счита чуждоезиковото обучение на възрастни (над 12 год.), при което игровата дейност заема не по-малко от 30% от учебното време. Авторката дава аргументи в защита на това съотношение и доказва неговата целесъобразност. В статията са дадени конкретни методически указания за използването на игрови технологии и упражнения на начален, среден и напреднал етап на обучение по чужд език. Направено е заключение, че играта е ценен образователен феномен, тъй като тя стимулира не само устните и писмените речеви умения, но също така когнитивните и социалните умения, както и уменията на обучаваните за интеркултурен диалог.

1.23. Илка Бирова - *Концепция обучения иностранному языку с активным использованием игры*, сп. *Русский язык в центре Европы*, №19, 2019, Словакия, стр. 101-106, ISBN 978-80-561-0653-2.

В статията е представена авторска концепция за обучение по чужд език чрез активно използване на играта. Концепцията е апробирана в преподаването на руския език като чужд в българска аудитория, като тя може да бъде прилагана както и по отношение на други чужди езици. В нея се отчитат характерът и етапът на обучение, а също така

възрастта на обучаваните. В статията са дадени примери на игрови технологии и похвати в обучението по руски език като чужд на среден етап.

1.24. Илка Бирова - Руски език за икономисти: технологии за обучение В юбилеен сборник: 30 години Департамент по ЧЕО и приложна лингвистика при Технически университет, изд. на Технически университет, София, 2020, стр.110-114, ISSN (print): 2683-0876.

Статията е посветена на специализираното обучение по руски език на български студенти икономисти. Анализирани са някои обучаващи технологии: работа с терминология, четене, превод и анотация на икономически текстове, подготвяне на презентации, изпълнение на ситуативни упражнения в деловата сфера.

1.25. Бирова, И. Словник-минимум к теме „Банки и финансы“ для обучения русскому языку болгарских студентов-экономистов, сб. Паусиеви четения. Филология, ПУ Паусий Хилендарски, Пловдив, 2020, стр.325-331, ISSN (print):0861-0029.

В статията се разглежда словник-минимум по темата „Банки и финансы“, създаден за обучението по руски език като втори чужд на български студенти икономисти. Авторката анализира принципите за подбор на икономически термини в разглежданата сфера. Обръща се внимание на някои трудности в обучението на българските студенти по руски език, както и в употребата на финансови термини.

1.26. Бирова Илка Любенова Представление финансовой терминологии в целях обучения русскому языку болгарских студентов-экономистов В сб. от научно-практическа конференция: Современные тенденции в изучении русского языка, культуры и истории, 2-3.10.2020, УНСС, София, стр. 242-247 ISBN 978-609-232.

Статията е посветена на съпоставителния анализ на руски и български термини във финансовата сфера. В центъра на вниманието е подборът и представянето на финансови термини за целите на обучението по руски език на български студенти икономисти. Анализирани са принципите на подбор и описание на термините в словник минимум по темата „Банки и финансы“, създаден с учебна цел.

1.27. И.Бирова Играта и игровите формати в чуждоезиковото обучение на възрастни – В сб. Интегриране на традиционни парадигми с иновативни практики в езиковото обучение, Военна академия „Г.С.Раковски“, София, 2021, с.10-16, ISBN 978-619-7478-80-8.

Настоящият доклад е посветен на играта като образователен феномен в чуждоезиковото обучение на възрастни. Авторката представя дефиниции на играта и нейните характерни черти, които я отличават от другите видове учебна дейност. Дадени

са примери за дидактични езикови игри и игрови технологии, използвани в обучението по руски език като чужд на студенти от различни специалности в Софийския университет „Св. Кл. Охридски“. Направени са конкретни методически препоръки за използване на игрови формати в обучението по чужд език на възрастни.

1.28. И.Л.Бирова Дистанционно обучение в Университете в условиях карантина 2020-21: наблюдения и изводи, сп. Болгарская русистика, бр. 1, 2022, с.194-201, ISSN 0323-9160.

Статията разглежда предизвикателствата и спецификата на дистанционното обучение в Софийския университет в условията на карантина в периода 2020-2021 г. Авторката споделя своите наблюдения върху обучението по руски език като чужд на студенти от Факултета по славянски филологии и от Стопанския факултет. Анализирани са някои предимства и недостатъци на дистанционното обучение в университета, набелязани са тенденциите в неговото развитие.

2. Руски език – Превод

Статии

2.1. И.Л.Бирова - Превод и преход к демократии, Вестник ЦМО МГУ им. Ломоносова, номер 3, 2012, с.63-66 ISSN 20-74-83-61 <http://elibrary.ru/item.asp?id=17945544>

В статията се разглеждат особеностите на превода на художествен текст, който отразява прехода към демокрация през първите 2 десетилетия на промяната. Основа за анализ е книгата на съвременния български писател Михаил Вешим „Елате в страната на Арда“ и неин превод на руски език. Авторката разкрива спецификата в предаването на лексикални и фразеологични единици, отразяващи национални особености, и представя превода като диалог на култури.

2.2. И.Бирова - Язык рекламных слоганов на русском и болгарском языках и поиск переводных соответствий, в сб. на конференция: Язык, культура, перевод, С. изд. Изток-Запад, 2012, с. 273-278, ISBN 978-619-152-022-0.

Статията е посветена на рекламни руски и български слогани и търсенето на адекватни преводни съответствия, като в този процес се взима предвид националната специфика на възприемащата аудитория. Подчертано е огромното въздействие на рекламните текстове върху съзнанието на човека в съвременния свят. Показана е спецификата на рекламния слоган като основен структурен елемент на рекламния текст. Анализирани са примери на слогани на руски и български език от интернет пространството, показан е подборът на възможни адекватни преводни съответствия.

2.3. *И.Л.Бирова - Переводные соответствия пословиц и поговорок со значением язык-речь (русско-болгарские параллели) В Сб. Перевод.Язык.Культура, Ленинградский государственный университет им Пушкина, С.Пб., 2013, с. 11-14, ISBN 978-5-8290-1291-5.*

В статията е разгледан въпросът за руско-българските преводни съответствия на пословици и поговорки със значение „език-реч“. Авторът анализира различни варианти на превода с използване на цялостно преобразуване, а също така чрез замяна с аналог. На базата на конкретни примери е показано как може да се запази основният смисъл и оценъчният елемент и какви загуби често са неизбежни в превода на фразеологични единици. Подчертано е сходството в менталните характеристики и оценките за езика и речта в двата славянски езика.

2.4. *И.Бирова - Перевод как диалог культур (на материалe книги Н.Рериха „Семь великих тайн Космоса” и ee перевода на болгарский язык), сп. Съпоставително езикознание, бр.2, 2014, с. 31-37, ISBN 0204-8701.*

Статията разглежда превода като лингвокултурен трансфер, като диалог, в конкретния случай, от една страна, между руския и българския езици и култури, а от друга страна, между древните култури и съвременността. Това е илюстрирано чрез книгата на Н.Рьорих „Седемте велики тайни на Космоса“ и нейния превод на български език, дело на авторката на статията.

2.5. *И.Бирова - О „камнях преткновения” в переводе текстов энциклопедических справочников с русского на болгарский язык, сб. на XI международен симпозиум на МАПРЯЛ, В.Търново, 2014, с.258-261, ISBN 1312-3069.*

В статията е дадена обща характеристика на справочните текстове на руски език и се разглеждат трудностите, с които се сблъсква преводачът в процеса на превода. Анализът на тези трудности е направен въз основа на издадената в превод на български език енциклопедия “Русия: федерални окръзи“(2018, 2013), като авторката е член на преводаческия екип. Проучени са преводачески „препъни камъни“ като: несъответствие на съдържанието на административните единици в двата езика, трудности в предаването на абривиатури, назоваващи фирми и обединения, търсене на съответствия в превода на растения, животни, птици и риби. Авторката подчертава необходимостта от актуални специализирани руско-български речници в работата на преводачите със справочни текстове.

2.6. *И.Бирова, И.Манова Наблюдения върху субтитрирането като вид филмов превод от руски на български език, сб. на конференция Славистиката и българистиката днес: въпроси, идеи, посоки, ЮЗУ „Неофит Рилски“ 2015, с.330-335, ISBN 978-954-680-976-6*

В настоящата статия се разглеждат някои особености на субтитрирането като вид филмов превод. Разгледани са характерните черти и техническите изисквания, на които трябва да отговарят субтитрите. На базата на конкретен филмов материал (руския сериал „Кухня“) се анализират спецификата и трудностите в субтитрирането от руски на български език.

2.7. Илка Бирова - Наблюдения върху превода на етнографски реалии (руско-български и българо-руски съответствия), в сб. Светът е слово, словото е свят, Благоевград, ЮЗУ „Неофит Рилски“, 2016, с.423-428, ISBN 978-954-00-0085-5.

Статията разглежда превода на етнографски реалии от руски на български и от български на руски език. Подчертана е националната културна специфика на реалиите. Направени са наблюдения върху текстове по културологията. Авторката анализира различните преводачески трансформации в превода на реалиите като процес на търсене на по-адекватни и по-точни преводни съответствия.

2.8. И.Бирова - Особенности перевода с русского на болгарский язык текстов в сфере кибертехнологии и кибербезопасности, В сб.Руските и българските делови текстове – езикови особености и проблеми на превода, изд. Фондация Руско делово слово,УНСС, София, 2016, с. 25-32, ISBN 978-619-7171-30-3.

Статията разглежда спецификата на превода в сферата на кибертехнологиите. Представена е жанровата специфика на такъв тип текстове, които обединяват чертите на научно-техническия и официално-деловия стил. Разгледани са трудностите в превода на тясно специализирана лексика от различни сфери, използвана в книгата „Кибервойните на XXI век“ (Овчинников, Ларина, 2015). Авторът на статията е един от преводачите на книгата.

2.9. Бирова Илка О парадоксах в переводе, В сб. на международна конференция Русистика: русский язык, культура и литература, София, НБУ, 2016, с.161-167, ISBN 978-954-535-980-4.

Статията разглежда въпроса за парадоксите в превода като процес и в дейността на преводача. От една страна, преводът изначално съдържа в себе си някои парадокси. От друга страна, те могат да бъдат резултат от липса на преводаческа компетентност. Анализирани са и двата вида парадокси. Последният е илюстриран чрез анекдот за един преводач, използван в рамките на курса по превод с магистри русисти в Софийския университет. В този случай парадоксът възниква вследствие на незнание на конотативните и фразеологичните значения на имената. Авторката предлага свои идеи за избягване на парадоксите в процеса на превода и подчертава голямата отговорност на преводачите.

2.10. *И.Бирова - О переводе как языковой игре (на материале анекдота о переводчице), сб. на XII международен симпозиум Русистика в современном мире , 2018 , УИ „св. Св. Кирил и Методий“, В.Търново, 2020, стр.197-200, ISSN (online):1312-3069.*

В статията е разгледан въпросът за превода на художествен текст като езикова игра на основата на анекдот за един преводач. Процесът на обучение по превод е представен като творческа лаборатория, в която се подбират и анализират езиковите единици в техния културен контекст, обсъжда се уместността или неуместността на преводните варианти. Авторката представя свои наблюдения от работата на курса „Преводът като интеркултурна комуникация“, провеждан със студенти магистри в специалност Руска филология на Софийския университет.

2.11. *Бирова И. О переводческой компетенции и об основных требованиях к работе переводчика – В сб. Русистика и современность, 2021, Рига, Балтийская международная академия, с.37-41, ISBN 078-9984-47-254-6.*

В статията е разгледан въпросът за професионалната компетентност на писмените преводачи, работещи в съвременните условия на глобализация и динамичен интеркултурен обмен. Авторката се спира на основни изисквания към работата на преводача в сферата на художествения и научния превод. Отбелязани са също така някои специфични изисквания към превода на делова и специализирана литература.

3.Общофилологически и хуманитарни въпроси

Статии

3.1. *Любенова И. О кириллице, болгарях и болгарском языке - в сб. Кириллица и глобализирующийся мир, София, 2007, стр.135-141, ISBN 978-954-91742-2-9.*

Статията е посветена на кирилицата, българския език и нашия народ, който заема своето достойно място сред другите народи в света. Подчертано е, че кирилицата има дълбоки исторически и духовни корени и е неделима част от нашата национална идентичност. Представени са идеите на Петър Дънов и Никола Гигов за кирилицата и българския език. Авторката изразява позицията, че в съвременния свят трябва да пазим езика и културата си и да се противопоставим на културната глобализация, която обезличава и унифицира националните култури.

3.2. *Илка Любенова - Български език за чужденци (шрихи към летния семинар по българистика в СУ) сп. Българска реч, бр. 2-3, 2008, стр. 95-98, ISBN 1310-733X.*

Статията разглежда обучението по български език като чужд на студенти в рамките на традиционния Летен семинар по българистика, организиран от ФСФ на СУ. Описан е опитът и постиженията в работата с начинаещи студенти от интернационална група, постигнати за 3 седмици интензивно обучение, в което английският език е посредник. Авторката споделя възгледа, че езикът трябва да се преподава чрез културата и представя разнообразни учебни форми за постигане на тази цел. Изразено е мнението, че въпреки кратките срокове, този интензивен курс дава обнадеждаващи резултати.

3.3. И.Любенова - *Духовное родство идей Петра Дънова и Льва Толстого – интернет конференция Ставропольского университета и Софийского университета, 2009, <http://conf.stavsu.ru/conf.asp?ReportId=790>.*

Съобщението е посветено на въпроса за близостта на духовните учения на Лев Толстой и Петър Дънов, двама титани на руския и българския народи, които принадлежат на целия свят. Макар че в живота си не успяват да се срещнат, те взаимно са познавали и дълбоко са уважавали духовните си търсения и идеи. Авторката показва голямата идейна близост, но и някои различия във възгледите на двамата хуманисти. В съобщението също така е отделено внимание на разпространението на идеите на Лев Толстой в България в началото на XX век.

3.4. И.Любенова - *По повод на „Летописната книга на ФКНФ” с автор Димитър Веселинов – сп. Съпоставително езикознание, бр.1 2010, стр.80-83, ISBN 0204-8701.*

Летописната книга на Факултета по класически и нови филологии (ФКНФ) в Софийския университет е оригинално историографско произведение, в което е представен научно-преподавателската и институционално-административната история на ФКНФ. Проф. Д.Веселинов показва, че ФКНФ е наследник и продължител на традициите, заложили от първостроителите на Историко-филологическия факултет (1888-1950). Открити са творческите търсения на университетските преподаватели в отделните дисциплини и приносите им в развитието на университетската наука и академичното преподаване.

3.5. И.Бирова - *Идеите на Учителя Петър Дънов за образованието и възпитанието – с днешна дата, сп. Педагогика, бр. 8, 2012, стр.1350 - 1355, ISSN 1314-8540 (online), Web of Science.*

Статията разглежда някои идеи на Учителя Петър Дънов (Беинса Дуно 1864-1944) за възпитанието и образованието и тяхното приложение в нашата образователна система. Авторката счита, че тези идеи са актуални и значими днес, те трябва да се познават добре и да се внедряват в образованието, във връзка с което са направени конкретни предложения.

3.6. И.Л.Бирова - *24 мая – день болгарского просвещения, культуры и славянской письменности, В Сб. V международной научно-практической конференции: Славянские языки и культуры: прошлое, настоящее и будущее, Иркутск, ИГЛУ, 2013, с. 4-7, УДК 81, ББК 81.41+71+63.3 (0).*

Статията е посветена на 24 май - деня на българската просвета, култура и славянската писменост. Отбелязани са традициите в празнуването на този ден, направена е историческа справка, показана е съвременната ситуация. Представен е химнът на св.св. Кирил и Методий в превод на руски език – дело на студентката Гергана Маркова и нейната преподавателка, авторката на статията. Изброени са по-важни мероприятия в София и страната в чест на 24 май, които показват, че това е празник на духовния подем и обединение на всички българи.

3.7. И.Бирова - *О построении специализированных двуязычных словарей и об организации словарной статьи терминов (на материале англо-болгарских и болгарско-английских словарей)*, Сб. от конференция на тема: *Проблемы и перспективы русско-болгарской и болгарско-русской терминологической лексикографии*, СУ, изд. Тип-топ прес, 2013, стр. 42-49, ISBN 978-954-723-111-5.

В настоящата статия е направен обзор на някои специализирани двуезични речници, издадени у нас през последните две десетилетия. Това са англо-български и българо-английски речници в сферата на икономиката, бизнеса и правото. Анализирани са, от една страна, основните проблеми пред съставителите на подобен тип специализирани двуезични речници, а от друга страна, въпросът за подбора на термините и организацията на речниковата статия. Изразено е мнението, че специализираните речници следва да се предоставят преди всичко в електронен вид с цел удобство, икономия на хартия и възможност за тяхната постоянна актуализация.

3.8. И.Бирова - *Взгляды Николая Рериха на культуру – современные параллели*, *сп. Russkij jazik v centre Evropy*, №16 2013, Bratislava, стр. 82-86, ISBN 9788089070602.

Статията е посветена на възгледите на Николай Ръорих, отразени в неговите публицистични произведения, създадени през 30-те години на 20 век. Анализирани са понятията *цивилизация*, *култура* и *културност* както на дадена нация, така и на отделната личност. Изброени са важни факти от биографията на Н.Ръорих, доказващи приложението на неговите идеи в обществения живот. Подчертана е актуалността и важността на тези възгледи за културата през настоящия 21 век.

3.9. Илка Бирова – *Ценен пътеводител в света на приказките*, *сп. Педагогика*, vol. 95, 01, 2023, ISSN 1314-8540 (online)

Текстът представлява рецензия за книгата на Любов Миронова „Пътеводител в света на приказките“ (2022). Книгата е определена като първи по рода си у нас наръчник за родители, учители и възпитатели, който показва какво е мястото и ролята на приказките в развитието на детето от раждането до 12-годишна възраст. Трудът е интердисциплинарен и има практическа насоченост. Авторката препоръчва той да достигне до по-широка читателска аудитория, за да подпомага и вдъхновява възрастните в тяхната най-важна роля – да отглеждат и възпитават здрави, жизнерадостни, добри и мислещи хора.